

КЪДЕ Е БОГЪТ ОТ МАШИНАТА?

Основните усилия за борба с корупцията трябва да са насочени в превенцията и профилактиката, в противен случай фиаското е гарантирано

Славчо КЪНЧЕВ*

“Да правиш нещата сложни е просто, да ги опростиш е сложно.”
Неизвестен автор

Колко е на десет места по един милион? Десет милиона. Колко е на петдесет места по един милион? Петдесет милиона.

Е, да допуснем, че новият орган за борба с корупцията по високите етажи на властта, чието създаване е иницирано от г-жа Меглена Кунева, успее да разкрие поне петдесет закононарушители, обогатили се с по един милион лева. И чрез съответна процедура, на основание на Закона за изземване в полза на държавата на собственост, придобита по незаконен начин, бъдат върнати обратно в хазната тези петдесет милиона лева. Чудесно!

Покрай положителните резултати се появяват обаче не само едно, а няколко “но”-та. Първото възражение спрямо поредната панацея за противодействие на корупцията е

колко време би било необходимо,

за да бъде проверен целият контингент от властприлагачи (властимеец е само суверенът!), чийто брой, отново според г-жа Меглена Кунева, е 120 000 души. При положение, че проверката покрие наистина и съответните роднини на лицето. И не е формална - само по документи, както и бъде направена преценка доколко цените, по които са извършени покупки-продажби на недвижими

имоти - в случай, че са налице - са реални. Едва ли един служител би могъл да извърши процедурата за едно лице за по-малко от една седмица. Или около петдесет души годишно, все пак има и период на отпуск. Персоналът от сто служители би се справил с пет хиляди проверки годишно. Проста аритметика показва, че за да бъде проверен целият контингент към изходния момент, при не-реалното допускане, че към него, поради кадрови промени няма да се прибавят и нови хора, са необходими двадесет и четири години. Дори численият състав на оперативните служители да бъде увеличен на триста, пак периодът за проверка на целия контингент е твърде дълъг - осем години.

В никакъв случай обаче от този факт не бива да се прави изводът, че орган с тази проверовъчна функция не е целесъобразно да съществува. Напротив, понеже ползата би била в три посоки. Първо, ще бъдат предадени на правосъдието и ще понесат - дано справедливо! - наказание участници в корупционни практики. Второ, ще бъдат намалени загубите на държавата чрез изземване на незаконно придобито имущество, тъй като една корупционна операция не е само преместване на някаква сума пари по веригата “дал-взел”. Често тя е ощетяване на държавата посредством извършена тръжна процедура на цена, по-висока от реалната пазарна, или продажба на публична собственост на по-ниска цена от възможната за постигане. Понякога е приемане на държавен обект с по-ниско качество от изискуемите според стандартите. Още много са вариантите за ощетяване на държавата чрез корупционни практики.

Третата полза от институционализирането на разследващ орган, която според мен е най-значителната, е да бъде

издигната психологическа бариера

пред потенциалните намерения за корупционни действия, независимо дали у санкционираните или у други лица.

Точно този трети резултат не може да бъде постигнат само по описания способ. Необходимо е да бъде предприет цял комплекс от мероприятия, които, ако не успеят напълно да затворят, то поне да стеснят шлюзовете за корупциогенност у нас.

Тези мерки са първо в законодателната сфера. Необходимо е да бъдат утежнени санкциите срещу съпротивата за прозрачност спрямо доходите и имущественото състояние на лицата, заемачи публични длъжности. Прозрачност е налице не, когато може да се гледа през нещо, а когато е възможно да се види всичко. В Гана например неподаването на декларация за имотно състояние се наказва с ефективно присъда до две години лишаване от свобода. Какви са тези ежегодни статистически данни у нас - колко души, че и от кои сфери на държавното управление, не са подали декларации?!

Второ. Циркът с коронен номер “ниска продажна цена” веднага да бъде затворен. Установена практика сред членовете на управленския (псевдо)елият е да купуват имоти за “жълти стотинки”. Всъщност продажбо-покупките изобщо не се извършват на ниски цени. А само биват декларирани на такива. Малката далавера е спестяването на дължими данъци. Главната изгода е изпирането на големи суми пари. Понеже, ако бъдат декларирани реалните цени, по които са извършени покупки, веднага избуява опасният и ужасно вреден за купувача въпрос:

Откъде разполага със сумата?

Тук не са уместни никакви извъртания от рода на “Законът е напълно спазен”, тоест платен е данъкът върху декларираната цена, по която - уж! - е извършена сделката. Елементарно разследване на банковите сметки на продавача твърде вероятно биха дали шанс за разкриване на измамата. Ако бъде въведена законодателна промяна, че при установяване на подобна измама недвижимата собственост ще бъде иззета в полза на държавата, а пък от

продавача да бъде иззета сума, равна на пазарната цена на продадения от него имот, според оценка на вещо лице, то желаещите да надхитряват държавата рязко ще намалеят.

Колкото се отнася до операциите в стил “кофа с мъниста срещу Манхатън”, както е била извършена покупката на холандските колонисти на индианската земя, върху която е разположен днешен Манхатън, то тя не е оправдание. Придобиване на ценна недвижима собственост срещу компенсаторни записи или по метода на т. нар. заменки, обикновено кон срещу кокошка (конят е държавен), то измъкването чрез манипулативното твърдение, че “законът е спазен”, следователно всичко е в рамките на добрия морал, са подобие на “църкелите носят бебетата”. Понеже лицата по високите етажи на властта трябва да спазват не буквата на закона, а самия дух на закона, за да дават пример на останалите свои съграждани. Заемането на длъжност в държавното управление предполага не само съответните професионални знания и учения, но и следване на високи етични стандарти.

Представянето на борбата против корупцията по високите етажи на държавното управление като пенкилер изобщо срещу използването на “сребърни аргументи”, както още древните римляни са наричали покупките, е следствие или от непознаване на общата теория за противодействие на престъпността, или е

целенасочено имитиране на гейност

поради нежелание за трудоемки действия. Ако ли не на намерения, далеч по-зловредни за интересите на суверена. Изборът на разследваните лица би могъл да бъде правен единствено с желание за разчистване на публичния терен от “чуждите” за управляващата политическа сила, или с други думи - за репресии.

На първо място в противопоставянето на каквато и да е вид престъпност е превенцията. Независимо дали например

целта е ограничаването на фалшифицирането на пари, поради което банкнотите се печатат със сложна система от защитни знаци, включително и естеството на самия материал, от който се изготвят. Когато пък става въпрос за борба с тероризма, свързан с въздушния транспорт, се извършват обстойни проверки по летищата както на багажа, така и на самите пътници, а и на тяхната самоличност - дали не са в списъка на заподозрени за терористична дейност и т.н., и т.н.

Колкото се отнася до корупцията като вид престъпление, то понастоящем съществува немалко натрупан и обобщен в теоретични изследвания международен опит за минимизиране на корупционните практики в отделните сектори на икономиката на дадена страна, както и за саботиране на процеса за пране на пари, тъй като голямата корупция е неразривно свързана с него. Както още отдавна е установил английският философ Френсиз Бейкън: “Възможността за кражби създава крадци”.

Именно в профилактиката трябва да бъдат насочени основните усилия за борба с корупцията. В противен случай фиаското е гарантирано. Никак не е трудно да се узаконят пари от корупционни практики, ако превенцията не е на високо ниво и е налице масова, тоест ендемична корупция. Един от вариантите е чрез имитиране на внос на скъпи стоки. Например на митницата се декларира един тир, натоварен с луксозни цигари. Съответното мито се заплаща. Едва ли някой би съобразил, естествено под “чадъра” на митнически служител, че всъщност тирът не превозва никакви цигари. После, по средство фиктивна фирма, тези цигари уж се продават, заплаща се съответният данък върху печалбата, и вече цялата останала сума е напълно законна. Фирмата може да принадлежи на съпруг(а), сина или дъщерята на държавния служител на висок пост. Хем така ще бъде изпълнена и директивата на сегашния премиер за увеличаване на приходите на митниците.

По подобен начин през 90-те години се перяха пари от престъпни операции.

Друг изпробван вариант

беше фиктивната продажба на луксозни дамски дрехи в някои от представителните магазини в българската столица. Внасяха се преоценени рокли, поли, блузи, дамски обувки и всякакви аксесоари, често имитиращи известни марки, декларираха се на високи цени на митницата, после се разпределяха по магазините - участници в машиницията. След това биваха отчитани фиктивни продажби на дрехите, плащаше се съответният данък върху огромни суми до стотинка, а останалите пари вече бяха законни. По същия начин и понастоящем могат да бъдат изпираны корупционни хонорари.

Ето защо превенцията е по-важната част от борбата с корупцията, като разбира се, е потърсена и съответната отговорност от лицата, обогатили се чрез корупционни практики.

За съжаление дезориентацията на този проблем в управленската сфера у нас е забележима. Може би там се надяват на прийома на Deus ex machina. Че както в античните гръцки драми, при нужда, когато простосмъртните хора изпадали в безизходна ситуация, персонажът Бог бил спускан - или вдиган - с подемна техника върху сцената, за да внесе порядък.

* Авторът е председател на УС на Асоциацията за борба против корупцията в България.